

NAHİYE

iradesiyle nahiyeye resmen kurulmuş olurdu. Her nahiyeye nahiyeye müdürü tayin edilir ve mahallî teşkilâtı oluşturulurdu.

1871 nizamnâmesinden sonra 1876'da "idâre-i nevâhî" adıyla bir başka düzenleme daha yapıldı. Bunda özellikle Balkanlar üzerindeki siyasetleri sebebiyle nahiyelerin çoğaltılmasını, hıristiyan nüfusunun yönetime katılmasını ve nahiyelere özerk statü verilmesini ısrarla isteyen Avusturya-Macaristan ve Rusya'nın notalarının da rolü vardı. Söz konusu nizamnâme, Girit ve Bosna gibi diplomatik sorun haline getirilen vilâyetlerde zorunlu biçimde uygulama alanı buldu. Ancak imparatorluğun diğer bölgelerinde uygulanmadı. Nahiyelerle ilgili hükümler Cumhuriyet dönemine kadar bazı değişikliklerle devam etti. Cumhuriyet devrinde Teşkilât-ı Esâsiyye Kanunu'na göre kazanın alt birimi olarak kasaba ve köylerden meydana gelen idarî birlik şeklinde tesbit edildi. Kanununun 16-21. maddelerine göre nahiyenin mânevî bir şahsiyeti olduğu, bir şûrası, idare heyeti ve bir de müdürü bulunduğu, şûranın nahiyeye halkınca seçileceği, bu birim bir veya birkaç köyden teşekkül edeceği gibi bir kasabanın da nahiyeye olabileceği kararlaştırıldı. 1945'te Anayasa dilinin değiştirilmesi sırasında nahiyeye adı da "bucak" a dönüştürüldüyse de nahiyeye tabiri kullanımı sürdü. 1970'ten sonra görev süreleri dolan, vefat eden veya emekli olan bucak müdürlerinin yerine tayin yapılmayarak tedricen teşkilâtı kaldırıldı. XX. yüzyılın son çeyreği içinde nahiyelerin bir bölümü ilçelere dönüştürüldü, bir bölümü de dağıtılıp köyleri yakın ilçe merkezlerine bağlandı.

BİBLİYOGRAFYA :

3 Numaralı Mühimme Defteri (nşr. Nezihî Aykut v.dğr.), Ankara 1993, s. 237, nr. 530, s. 430, nr. 957; 373 Numaralı Ayntâb Livâsı Mufassal Tahrîr Defteri (nşr. Ahmet Özkılınc v.dğr.), Ankara 2000; Bruce W. McGowan, *Sirem Sancağı Mufassal Tahrîr Defteri*, Ankara 1983, tür.yer.; Ba-haeddin Yediylidiz, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi: 1455-1613*, Ankara 1985, s. 20-50; *Maraş Tahrîr Defteri: 1563* (nşr. Refet Yinanç – Mesut Eli-büyük), Ankara 1988, I-II, tür.yer.; Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, Ankara 1989, s. 34-37; a.mlf., *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, Ankara 1999, s. 26-33; Feridun M. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, Ankara 1989, s. 110-114, 294; Nejat Göyünç, *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, Ankara 1991, s. 38-40; Orhan Kılıç, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Van (1548-1648)*, Van 1997, s. 132-135; Musa Çadircı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, Ankara 1997, s. 252-253; Mehmet Öz, *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, Ankara 1999, s. 28-37; İber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)*, Ankara 2000, s. 98-106; Selim Aybar, "Nahiyeye

Teşkilatı ve Nahiyeye Müdürlüğünün Vazife ve Sala-hiyeti", *İdare Dergisi*, XXV/229, Ankara 1954, s. 18-39; Halil İnalık, "Adâletnâmeler", *TTK Belgeler*, II/3-4 (1965), s. 76-77; Ali Özçağlar, "Türkiye'nin İdarî Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler", *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, sy. 12, Ankara 1996, s. 7-24; M. Tayyib Gökbilgin, "Nahiyeye", *İA*, IX, 37-39; F. Babinger, "Nahiyeye", *EI²* (Fr.), VII, 906.

İLHAN ŞAHİN

NAHL

(bk. HURMA).

NAHL SÛRESİ

(سورة النحل)

Kur'an-ı Kerim'in on altıncı sûresi.

Mekke döneminde hicretten kısa bir süre önce nâzil olmuştur. Son taraflarında ki bazı âyetlerin Medine devrinde indiğini ifade eden rivayetler bulunmakla birlikte bu âyetlerin üslûp ve muhtevası onların da Mekke'de nâzil olduğunu göstermektedir (Âlûsî, XIV, 445; Elmalılı, IV, 3082). Sûre adını, 68-69. âyetlerde geçen "nahl" (bal arısı) kelimesinden alır. Ayrıca muhtevasında insanlara verilen nimetlere temas edildiği için Niam (nimetler) sûresi olarak da anılır. 128 âyet olup fâsılası ن ، م ، ر ، harfleridir.

Sûrenin muhtevası ile nâzil olduğu dönem arasında sıkı bir bağlantının bulunduğu görülmektedir. İslâmiyet'in ilk muhatapları olan Mekke müşrikleri, on yılı aşkın bir süre içinde Hz. Peygamber'e ve ashâbına yönelik saldırgan tutumlarını sertleştirerek devam ettirmiş, bunun sonucunda Habeşistan'a, ardından Medine'ye hicret başlamıştı. Mekke'de kalanlar ise hayatlarını çetin şartlar altında sürdürmeye çalışıyordu. Kur'an, geçmiş peygamberlerden örnek göstererek hak dine karşı çıkanların dünyada yenilgiye uğrayıp yok olacağını, ölümden sonra da mutsuz bir hayat yaşayacağını haber veriyor, müşrikler ise bu tehditlerin ne zaman gerçekleşeceğini alaylı ifadelerle soruyordu. Nahl sûresinin ilk âyetinde bu ilâhî buyruğun mutlaka gerçekleşeceği belirtilmekte ve acele edilmesi gerektiği ihtâr edilmektedir.

Nahl sûresinde işlenen temel bulular şirkin eleştirilmesi, kıyametin vuku bulacağını haber verilmesi ve Kur'an'ın İbrâhîmî gelenek çizgisinde bir vahiy ürünü olduğunun beyan edilmesi şeklinde özetlenebilir. Sûre, değerli bir varlık olan insanın

bütün kâinatı yaratan ve yöneten Allah'tan başkasını mâbud tanıması ve ona ulûhiyyet nisbet etmesinin yanlışlığını vurgulamakla başlar. Yaratıcının tek oluşunun ispatı için tabiatın mükemmel kuruluş ve işleyişinden örnekler verilir ve bunun insan hayatının düzenlenmesindeki rolüne dikkat çekilir. Bu örnekler arasında evcil hayvanlar, su ve bu sayede yetişen besinler, yer küresinin uzay içindeki konumu, denizler ve dağlar zikredilmektedir (âyet 1-21). Ardından gelen âyetler grubunda insana sorumluluk duygusu telkin eden âhiret hayatına yer verilmektedir. Bu âyetlerde âhirete inanmayanların kalplerinin inkâr ve kibirle dolu olduğu, bu sebeple vahiy ürünü Kur'an'ı "eskilerin masalları" diye nitelendirdikleri anlatılmakta, aynı davranışı ortaya koyan geçmiş kavimlerin helâk edildiği bildirilmektedir. Vahye karşı direnenle ona inananların ölüm sonrası durumu tasvir edilmekte, ardından Allah'a ortak koşma, âhirete inanmama, peygamberlerin tebliğine önem vermeme şeklindeki inkârcılığın eskiden olduğu gibi Hz. Peygamber döneminde de görüldüğü, inkârcıların hem dünyada hem âhirette helâk ve azapla karşılaşacağı haber verilmekte, muhtemelen Habeşistan'a ve Medine'ye hicret edenlere işaretlen onları dünyada ve âhirette iyi bir âkıbetin beklediği bildirilmektedir (âyet 22-47).

Sûrenin bundan sonraki kısmında yine şirk inancı eleştirilmekte, insanın bir sıkıntı ile karşılaştığında tek olan Allah'a sığındığı, sıkıntısı Allah tarafından giderilince tekrar O'na şerik koştığı ifade edilmektedir. Câhiliye Arapları'nın kız babası olmayı kendilerine yakıştırmadıkları halde meleklerin Allah'ın kızları olduğunu ileri sürdükleri belirtilmekte, âhirete imanın

Nahl sûresinin ilk âyetleri

önemine değinilmekte, Hz. Muhammed'e indirilen kitapla dini ihtilâfların ortadan kaldırılması, müminlere hidayet ve rahmet vesilesi olmasının hedeflendiği anlatılmaktadır (âyet 48-64). Dünya nimetlerinden su, süt veren hayvanlar, hurma, üzüm ve özellikle arıdan, ayrıca insana lutfedilen eş, oğullar ve torunlardan söz edilmekte, arıdan şirk anlayışının çarpıklığına tekrar vurgu yapıldıktan sonra insanların faydalandığı bazı tabiat nimetleri hatırlatılmaktadır. Bu kısmın sonunda âhiret gününde inkârcılarla müşriklerin karşılaşacağı kötü durumlara temas edilmektedir (âyet 65-89).

Nahl sûresinin 90. âyeti, gerek fert gerekse toplum hayatının âhenkli ve erdemli olmasını hedefleyen üç emir ve üç yaşağı içermektedir. Bunlar âdil olmak, iyilik yapmak, akrabaya yardım etmek; çirkin işlerden, fenalıklardan ve azgınlıktan kaçınmaktır. Bu âyet, Emevî Halifesi Ömer b. Abdülâzîz döneminden itibaren cuma hutbesinin sonunda okunmaktadır (Âlûsî, XIV, 613; M. Tâhir İbn Âşûr, XIII, 208-209). Bunun ardından antlaşmalara sadık kalmaya ve yapılan meşrû yeminlerin gereğini yerine getirmeye dair ilâhî tâlimat yer almaktadır (âyet 91-97).

Sûrenin son kısmında Kur'an'ın peyderpey nüzûlünün devam etmesi ve âhenkli bir bütünlük taşıması özelliğine temas edilmekte, onun beşer sözü değil Allah kelâmı olduğu vurgulanmakta, dünya hayatını âhirete tercih edenlerin Allah'ın âyetlerine inanmadıkları ve yanlış değerlendirmeler yaptıkları bildirilmektedir. Ardından Allah'ın helâl kıldığı nimetlerden yenilmesi ve O'na şükredilmesi, Allah'a yalan atıfta bulunarak helâl ve haram belirlemesi cihetine gidilmemesi istenmektedir. Bilmeden işlenen ve hemen ardından tövbe edilen kötülüklerin ise affedileceği haber verilmektedir (âyet 98-119). Hz. İbrâhim'in -müşriklerin iddiasının aksine- Allah'a ortak koşan bir kimse değil hakka yönelen ve rabbine itaat eden, O'na şükretmekten geri durmayan ve doğru yoldan ayrılmayan seçkin bir kul olduğu ifade edilmekte, Resûlullah'a onun peşinden gitmesi yolunda vahiy indirildiği bildirilmektedir. Hz. Peygamber'e Allah yoluna davet metotları öğretilmekte, karşılaştığı haksızlıklara bir gün mukabelede bulunacak olursa aşırıya gitmemesi emri verilmekte, sabretmenin ise daha hayırlı olduğu belirtilmektedir (âyet 120-128).

Mekke müşrikleri ve civar kabilelerle Hz. Peygamber arasındaki gerginliğin had safhaya ulaştığı bir dönemde nâzil olduğu an-

laşılan Nahl sûresi bir taraftan müşrikleri uyarırken diğer taraftan müslümanlara sabır ve metanet tavsiye etmekte, hak dini samimiyetle benimseyenlerin gelecekte zâfer kazanacaklarını dolaylı ifadelerle dile getirmektedir.

Bazı tefsir kaynaklarında râvisi belirtilmeden, "Allah Nahl sûresini okuyan kimseyi dünyada kendisine verdiği nimetler sebebiyle hesaba çekmez. Sûreyi okuduğu gün ya da gece vefat ettiği takdirde en güzel vasiyeti yaparak vefat eden kişinin ecrine nâil olur" meâlinde bir hadis zikredilmektedir (Zemahşerî, III, 490; Beyzâvî, II, 432). Ancak Zemahşerî'nin *el-Keşşâf*'ında yer alan bu tür hadisleri sıhhatleri açısından değerlendirmeye tâbi tutan muhaddisler bu hadisi de tenkide tâbi tutmuştur (Zemahşerî, I, 684-685).

Nahl sûresi hakkında yapılan çalışmalar arasında İbrâhim b. Hasan el-İşkodrevî'nin *Tefsîru sûreti'n-Nahl* (Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 990), Hatice bint Abdullah b. Hamd el-Hindî'nin *Min belâğati'l-Kur'âni'l-Kerîm fi sûreti'n-Nahl* (Riyad Külliyyetü'l-âdâb li'l-benât, 1408/1988) ve Mahled b. Akl b. Necâ el-Mutayrî'nin *Uşûlü'l-'akîde fi dav'i sûreti'n-Nahl* (yüksek lisans tezi, 1409, Câmiatü'l-İmâm Muhammed b. Suûd [Riyad]) isimli çalışmaları sayılabilir. Ayrıca A. J. Halepota, Nahl sûresi çerçevesinde İslâm'ın sosyal düzenine dair bir makale yayımlamıştır ("Islamic Social Order", *Islamic Studies*, XIV [1975], s. 115-122). Tuncay Erbaş, *Nahl Sûresi 90. Âyetin Tefsiri* adıyla bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır (2004, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

Vâhidî, *Esbâb'ü'n-nüzûl* (nşr. Seyyid el-Cümeylî), Beyrut 1410/1990, s. 228-235; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmecvûd v.dğr.), Riyad 1418/1998, I, 684-685; III, 490; Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl*, Beyrut 1410/1990, II, 432; Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî* (M. Ahmed el-Emed – Amr Abdüsselâm es-Selâmî), Beyrut 1420/1999, XIV, 445, 613; Elmalılı, *Hak Dini*, IV, 3082; Ca'fer Şerefeddin, *el-Mevsû'atü'l-Kur'âniyye*, Beyrut 1420/1999, V, 3-5, 15, 23; M. Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, Beyrut 1420-21/2000, XIII, 208-209; Mahbûbe Müezzîn, "Sûre-i Nahl", *DMT*, IX, 348-349.

M. KÂMİL YAŞAROĞLU

NAHLE SERİYESİ

(bk. BATN-ı NAHLE SERİYESİ).

NAHR

(bk. HAYVAN; KURBAN).

NAHS

(bk. UĞURSUZLUK).

NAHŞEBÎ, Ebû Tûrâb

(bk. EBÜ TÜRÂB en-NAHŞEBÎ).

NAHŞEBÎ, Ziyâeddin

(ضياء الدين نخشي)

Hâce Ziyâüddin Nahşebî
(ö. 751/1350 [?])

Hindistan'da yaşamış
mutasavvıf ve şair.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Nisbesinden Semerkant yakınlarındaki Nahşeb (Nesef) şehrinde doğduğu anlaşılmaktadır. Muhtemelen genç yaşta doğum yerinden ayrılarak Hindistan'ın Bedâûn şehrine gitti. Burada Çiştîye şeyhi Hamîdüddin-i Nâgavî'nin (Nâgûrî) torunu Şeyh Ferîdüddin Nâgûrî'nin müridi oldu. Sanskritçe öğrenen Nahşebî bu dilden bazı eserleri Farsça'ya tercüme etti. Hindistan'da yazdığı eserlerinin bazılarını ithaf ettiği Halacîler hânedanına mensup Delhi Sultanı Kutbüddin Mübârek Şah'ın himayesini gördü. Uzun bir ömür sürdükten sonra 750 (1349) veya 751 (1350) yılında Bedâûn'da vefat etti ve orada defnedildi.

Eserleri. 1. Tûtînâme. Nahşebî'nin en tanınmış eseri olup Sanskritçe *Çukasaptati* adlı kitaba dayanmaktadır. Hind kökenli bu edebiyat klasiğinin günümüze ulaşan *Tûtînâme* adlı Farsça üç farklı versiyonu vardır. Birincisi *Çihil Tûtî-yi Âmiyâne*, diğeri İmâd b. Muhammed'in *Tûtînâme*'si (*Cevâhirü'l-eshmâr*), sonuncusu da Nahşebî'nin çalışmasıdır. Eserin konusu özetle şöyledir: Sâid adındaki bir tüccar uzun bir yolculuğa çıkacağı sırada, yapacağı her işte evdeki papağana (tûtî) danışması hususunda hanımıyla anlaşır. Tüccar yola çıkınca genç ve güzel hanımını komşularından biri baştan çıkarmaya çalışır. Ancak anlaşma gereği kadın papağana danışır. Papağan da her gece bir hikâye anlatarak onu kocası gelinceye kadar oylar, böylece ihanet etmesini önler. *Tûtînâme*'nin daha önce İmâd b. Muhammed tarafından yapılan çevirisinin iyi olmaması sebebiyle Nahşebî'den bu eseri yeniden tercüme etmesi istenmiş, o da daha anlaşılır bir ifadeyle hikâyeyi her birine "gece" adını verdiği elli iki bölüm halinde çevirmiştir